

**THE RIGHT TO FIREARMS: CHANGING THE PARADIGM
OF VIEWS ON SOCIAL AND LEGAL NATURE**

**ПРАВО НА ВОГНЕПАЛЬНУ ЗБРОЮ: ЗМІНА ПАРАДИГМИ
ПОГЛЯДІВ НА СОЦІАЛЬНО-ПРАВОВУ ПРИРОДУ**

Shevchuk A. V.

*Ph.D. (in Law), Associate Professor,
Associate Professor at the Department
of Criminal Law
Yuriy Fedkovych Chernivtsi
National University
Chernivtsi, Ukraine*

Шевчук А. В.

*кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри кримінального права
Чернівецький національний
університет імені Юрія Федьковича
м. Чернівці, Україна*

Bodnaruk O. M.

*Ph.D. (in Law), Associate Professor,
Associate Professor at the Department
of Criminal Law
Yuriy Fedkovych Chernivtsi
National University
Chernivtsi, Ukraine*

Боднарук О. М.

*кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри кримінального права
Чернівецький національний
університет імені Юрія Федьковича
м. Чернівці, Україна*

Дискусія в Україні довкола теми права на вогнепальну зброю чи її легалізації триває уже понад 20 років. У березні 2021 року Верховна Рада України вкотре не підтримала цю ідею, проголосувавши проти обох запропонованих законопроектів, хоча уже 23 лютого 2022 року парламентом було прийнято за основу проект Закону «Про право на цивільну вогнепальну зброю» [1], метою якого є посилення дотримання режиму законності в питаннях визначення правового режиму власності на зброю, закріплення основних прав та обов'язків громадян і юридичних осіб щодо виробництва, набуття, володіння, розпорядження та використання зброї і боєприпасів, врегулювання інших суспільних відносин, що безпосередньо з цим пов'язані [2].

Останніми роками більшість політиків наголошували на тому, що суспільство не готове до такого кроку через те, що культура поводження зі зброєю в Україні ще на надто низькому рівні, а це, відповідно, створює потенційну небезпеку для здоров'я чи навіть життя людей. На перший погляд, такі думки видаються не безпідставними, оскільки лише близько 25% українців за даними соціологічного дослідження, що проводилось групою «Рейтинг» на початку лютого 2021 року, підтримували право на володіння вогнепальною зброєю. Проте, якщо взяти відповідні попередні показники, то кількість таких прихильників дещо зросла, оскільки цю ідею в 2014 році підтримували лише 10% громадян України [3].

Загарбницьке вторгнення рашистів на початку 2022 року суттєво змінило ставлення українців до права на зброю. Отримати зброю для особистого захисту готові 59% українців з понад 1,7 млн громадян, які 25 травня 2022 року взяли участь у першому всеукраїнському опитуванні за допомогою мобільного застосунку Міністерства цифрової трансформації України «Дія» [4]. Приблизно такі ж дані були опубліковані й після опитування, проведеного 23 травня 2022 року Соціологічною групою «Рейтинг» [3]. Таким чином, кількість тих, хто підтримує надання громадянам України права на володіння вогнепальною зброєю зросла більш ніж удвічі, адже війна змінила сприйняття зброї, яка із категорії «загрози та ризики» перейшла до категорії «захист і безпека». Окрім цього, з'являється переконливе розуміння того факту, що зброя значно збільшує шанси на виживання.

Наразі українцям дозволено легально володіти вогнепальною мисливською зброєю різного типу – починаючи від помпових рушниць, закінчуючи різноманітними карабінами, які за своїми характеристиками мало чим відрізняються від автоматичної зброї. Кожен громадянин має можливість абсолютно легально придбати зброю при досягненні певного віку, наприклад, мисливську гладкоствольну рушницю – з 21 року, нарізну зброю (карабін, гвинтівку та рушницю) – з 25 років. Також окремі категорії українців мають право володіти травматичною зброєю. Окрім цього, потрібно пам'ятати і про нагородну зброю, яку роздаровували очільники силових відомств багатьом особам, які не мали жодного стосунку ані до правоохоронної діяльності, ані до військової служби.

Після початку широкомасштабного вторгнення на територію України, попит на зброю суттєво зріс. За словами голови Української асоціації власників зброї Георгія Учайкіна, до 24 лютого в Україні більше купували гладкоствольну мисливську зброю. Зараз найбільший попит на нарізну [5].

Варто також зазначити, до лютого 2022 року механізм отримання дозволу на зброю регулювався лише двома наказами Міністерства внутрішніх справ України і процедура отримання дозволу на зброю була доволі тривалою та бюрократичною. Однак, у березні 2022 року МВС спростило відповідну процедуру на період воєнного стану, видавши наказ №170 «Про особливості видачі громадянам України дозволу на придбання, зберігання та носіння мисливської зброї та набоїв до неї під час дії воєнного стану» [6]. Таким чином, наразі для цивільних осіб в Україні в умовах війни діє цілих три механізми володіння вогнепальною зброєю. Перший механізм передбачає набуття мисливської вогнепальної зброї у власність громадянами України в загальному порядку, який передбачає поновлення дозволу на зброю кожні три роки. Другим механізмом передбачено скорочений порядок надання громадянам України дозволу на придбання, зберігання та

носіння мисливської вогнепальної зброї на час дії воєнного стану. Третім механізмом на період запровадження воєнного стану встановлено особливий порядок тимчасового видання вогнепальної зброї і боєприпасів до неї громадянам України, іноземцям та особам без громадянства, які на законних підставах перебувають на території України, для участі у відсічі та стримуванні збройної агресії російської федерації та/або інших держав.

За інформацією Міністерства внутрішніх справ України, до початку агресивної війни проти України громадяни легально володіли вогнепальною зброєю у загальній кількості близько 1,3 млн одиниць [7]. Але найбільшу проблему на сьогодні створює саме нелегальна зброя, величезні обсяги якої, за даними швейцарської дослідницької організації Small Arms Survey, продовжують підривати зусилля правоохоронних органів і мають смертоносні наслідки для громадян України [8].

Незважаючи на таку значну кількість вогнепальної зброї в обігу, ці правовідносини в Україні досі не врегульовані жодним законом. Усі питання, пов'язані з обігом цивільної зброї, вирішуються виключно підзаконними нормативними актами Міністерства внутрішніх справ України та інших міністерств і відомств. Також досі не функціонує єдиний державний реєстр власників зброї, немає класифікації сучасної цивільної вогнепальної зброї тощо. Своєю чергою, відсутність узгодженої термінології та класифікації призводить, з одного боку, до вільного трактування і неузгодженості, а з другого – створює підґрунтя для зростання корупції у цій сфері.

Як стверджує голова української асоціації власників зброї, ринок нелегальної зброї в Україні існував завжди, але початок бойових дій у 2014 році на сході України лише суттєво збільшив його масштаби [5]. Купити нелегальну зброю в Україні зараз зовсім неважко. А тому прийняття закону – це привід знову наполегливо пропонувати людям або здати зброю (доволі цікавими у цьому контексті видаються нещодавні зміни до ч. 3 ст. 263 КК України [9]), або поставити її на облік. Це реально вихід із ситуації, адже по-перше, поведінка людини повертається в легальне поле, а по-друге – з'являється чітка можливість «прив'язати» конкретну одиницю зброї до визначеної особи, яка відтепер відповідатиме за кожен постріл з неї. Іншими словами, вкрай необхідно легалізувати абсолютно всю наявну на руках зброю. Без цього неможливо контролювати її походження, зберігання, використання та утилізацію. Контроль за зброєю обов'язково має бути.

Вчені, розглядаючи зарубіжний досвід належного поводження громадян зі зброєю, доходять висновку, що по-перше, легалізація вогнепальної зброї або узаконення права на неї економічно дуже вигідні, оскільки приносять значний дохід до державного бюджету від: 1) продажу зброї та комплектуючих, її технічного обслуговування; 2) ліцензій і курсів з користування; 3) страхування; 4) податку на зброю.

Нормативними передумовами надання українцям права купувати зброю для самозахисту є, насамперед, Конституція України, яка надає кожній людині право захищати своє життя (ст. 27) [10] та Кримінальний кодекс України, у ст. 36 якого зазначено, що особа не підлягає кримінальній відповідальності за застосування зброї, інших засобів чи предметів для захисту від нападу озброєної особи або нападу групи осіб, а також для відвернення протиправного насильницького вторгнення у житло чи інше приміщення, незалежно від тяжкості шкоди, яку заподіяно тому, хто посягає [9]. Виходячи із зазначеного вище, цілком ймовірно, що чим більшою буде вірогідність отримати адекватну відповідь до будь-якого прояву насильства, тим меншим буде бажання у потенційного злочинця «випробувувати долю».

Неможливо залишити поза увагою також і новелу Кримінального кодексу України, зумовлену агресією держави-терориста. Йдеться про ст. 43-1 «Виконання обов'язку щодо захисту Вітчизни, незалежності та територіальної цілісності України», у ч. 3 якої, зокрема, вказано, що особа не підлягає кримінальній відповідальності за застосування зброї (озброєння), бойових припасів або вибухових речовин проти осіб, які здійснюють збройну агресію проти України, та за пошкодження чи знищення у зв'язку з цим майна [9].

Варто також згадати і те, що за висновками науковців, рівень злочинності зменшується в рази, якщо населення має право легально купувати, зберігати та застосовувати короткоствольну зброю з метою самооборони. Чим вищий рівень легального озброєння населення, тим вищий рівень демократії у країні, соціальної відповідальності суспільства в цілому, і навпаки. І наостанок, варто навести слова колишнього президента Національної стрілецької асоціації США Чарлтона Гестона: «Немає доброї зброї. Немає поганої зброї. Будь-яка зброя в руках поганої людини – це погано. Будь-яка зброя в руках порядної людини не загрожує нікому, окрім поганих людей» [11].

Література:

1. Прийнято за основу проект Закону «Про право на цивільну вогнепальну зброю» (23.02.2022). Офіційний сайт Верховної Ради України. – URL: <https://www.rada.gov.ua/news/Novyny/219896.html> (дата звернення: 16.05.2023).

2. Висновок Головного науково-експертного управління на проект Закону України «Про право на цивільну вогнепальну зброю» (02.11.2021). Офіційний сайт Верховної Ради України. – URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/pubFile/1009358> (дата звернення: 16.05.2023).

3. Одинадцять загальнонаціональне опитування: особиста свобода, безпека та питання зброї (23.05.2022). Сайт Соціологічної групи «Рейтинг». – URL: https://ratinggroup.ua/research/ukraine/odinnadcatyy_obschenacional

nyu_opros_lichnaya_svoboda_bezопасnost_i_voprosy_oruzhiya.html (дата звернення: 16.05.2023).

4. За вільну зброю виступає 58,75% українців – опитування в «Дії» (01.06.2022). Суспільне Новини. – URL: <https://suspihne.media/245619-za-vilnu-zbrou-vistupae-5875-ukrainciv-opituvanna-v-dii/> (дата звернення: 16.05.2023).

5. Рихліцький В. Зброя для населення. Як і що можна легально купити в Україні? (09.08.2022). Економічна правда. – URL: <https://www.epravda.com.ua/publications/2022/08/9/690177/> (дата звернення: 16.05.2023).

6. Про особливості видачі громадянам України дозволу на придбання, зберігання та носіння мисливської зброї та набоїв до неї під час дії воєнного стану: Наказ МВС України № 170 від 01.03.2022. Офіційний сайт Верховної Ради України. – URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0273-22#Text> (дата звернення: 16.05.2023).

7. МВС на фінальному етапі створення Єдиного реєстру зброї – Ігор Бондаренко (26.11.2021). Офіційний сайт Головного управління Національної поліції в Кіровоградській області. – URL: <https://kg.npu.gov.ua/news/mvs-na-finalnomu-etapi-stvorenniya-edinogo-reestru-zbroi-igor-bondarenko> (дата звернення: 16.05.2023).

8. Шредер М., Шумська О. Нелегальний обіг боєприпасів в Україні (23.06.2021). Сайт організації Small Arms Survey (Женевський інститут міжнародних відносин та розвитку, Швейцарія). – URL: https://www.smallarmssurvey.org/sites/default/files/resources/SAS-Report-Illicit-Ammunition-Ukraine-UKR_0.pdf (дата звернення: 16.05.2023).

9. Кримінальний кодекс України від 05 квітня 2001 року № 2341-III. Дата оновлення: 28.04.2023. Офіційний сайт Верховної Ради України. – URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (дата звернення: 16.05.2023).

10. Конституція України від 28 червня 1996 року № 254к/96-ВР. Дата оновлення: 01.01.2020. Офіційний сайт Верховної Ради України. – URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 16.05.2023).

11. Sanchez N. 25 Best Charlton Heston ‘Gun Freedom’ Quotes (23.10.2015) – URL: <https://www.newsmax.com/thewire/charlton-heston-gun-quotes-top/2015/10/23/id/697700/> (дата звернення: 16.05.2023).